

Stanowisko Zarządu Śląskiego Związku Gmin i Powiatów z dnia 24 stycznia 2025 r.

w sprawie: **polityki spójności Unii Europejskiej w perspektywie finansowej 2028-2034 r.**

Polityka spójności jest jedną z kluczowych polityk, która przyczynia się do realizacji tysięcy projektów finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus czy Funduszu Spójności. Spójność gospodarcza i społeczna została uwzględniona w Jednolitym Akcie Europejskim z 1986 roku. Głównym celem z niej wynikającym jest zmniejszenie dysproporcji między regionami i przeciwdziałanie zacofaniu regionów znajdujących się w niekorzystnej sytuacji. Polityka spójności pełni funkcję uzupełniającą w stosunku do polityki gospodarczej Państwa i stanowi ważne źródło finansowania wielu inwestycji na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. W 2004 roku PKB w regionach Europy Środkowo-Wschodniej wynosiło 52% średniej UE. Obecnie, po 20 latach akcesji w UE, zbliża się do 80%. Śląski Związek Gmin i Powiatów jako organizacja zrzeszająca 163 jednostki samorządu lokalnego znajdujących się na terenie jednego z największych regionów UE, wyraża zaniepokojenie ostatnimi zapowiedziami centralizacji zarządzania funduszami polityki spójności na perspektywę finansową 2028-2034.

Regiony stanowią trzon polityki rozwojowej w wielu państwach Unii Europejskiej, w tym w Polsce. Podejmowane przez samorządy inwestycje i inne przedsięwzięcia oraz programy, mają najbardziej bezpośredni wpływ na dobrostan mieszkańców na poziomie lokalnym (mieszkańców, których potrzeby najbardziej znają władze lokalne, zwłaszcza najniższego, gminnego szczebla). Centralizacja zarządzania środkami unijnymi, poprzez przekazanie kompetencji decyzyjnych instytucjom rządowym - jakkolwiek nie wyklucza samorządów z grona beneficjentów - stwarza ryzyko ograniczenia ich realnego wpływu na alokację tych środków. Istnieje obawa, że w procesie programowania i wdrażania funduszy, administracja centralna może zawęzić możliwości aplikowania o nie przez samorządy lokalne, poprzez odpowiednie zapisy w programach operacyjnych. Szczególnie dotkliwe konsekwencje takiego scenariusza mogą odczuć małe gminy i powiaty, dla których fundusze UE stanowią często kluczowe źródło finansowania dodatkowych działań rozwojowych.

Sygnalizowane w wypowiedziach wysokiej rangi przedstawicieli Komisji Europejskiej plany wobec centralizacji polityki spójności, w tym również pozostawienie decyzji dotyczącej poziomu wdrażania tej polityki poszczególnym państwom członkowskim, mogą zaburzyć jeden z podstawowych filarów, jakim jest traktowanie na równi wszystkich części UE, na których została zbudowana wspólnota europejska. Czytając jeden z elementarnych aktów prawnych kształtujących UE, Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, warto zwrócić uwagę na Artykuł 174, który brzmi: „*W celu wspierania harmonijnego rozwoju całej Unii rozwija ona i prowadzi działania służące wzmocnieniu jej spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej. W szczególności Unia zmierza do zmniejszenia dysproporcji w poziomach rozwoju różnych regionów oraz zacofania regionów najmniej uprzywilejowanych.*”.

W naszej opinii, zapowiadane przez Komisję Europejską zmiany w perspektywie finansowej 2028-2034 tworzą niepokój wobec przesunięcia centrum podejmowania decyzji o końcowej redystrybucji środków na państwa członkowskie, a nie na regiony, co ostatecznie może doprowadzić do nadmiernego upolitycznienia prowadzonej polityki spójności i sytuacji, w której w jednych państwach będzie kontynuowana polityka regionalna, a w innych wdrażamy będzie model centralny dysponowania środkami europejskimi.

Dotychczasowe dobre doświadczenia województwa śląskiego we wdrażaniu środków europejskich oraz wdrażanie i realizacja działań z wykorzystaniem instrumentów terytorialnych w formule Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (wcześniej Programów Rozwoju Subregionów), przyczyniają się do zrównoważonego rozwoju. ZIT jako formy współpracy i partnerstwa sprzyjają integracji obszarów funkcjonalnych, promowaniu partnerskiego modelu współpracy jednostek samorządu lokalnego oraz realizacji zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby miast i obszarów funkcjonalnych. Bez wdrażania środków europejskich z poziomu regionalnego, takie formy współpracy będą miały marginalne znaczenie, a ich oddziaływanie na poziom lokalny zostanie mocno ograniczone lub wręcz zlikwidowane.

Istotnym uzupełnieniem Polityki Spójności, szczególnie w kontekście transformacji regionów przemysłowych, jest Fundusz Sprawiedliwej Transformacji. Popieramy utrzymanie tego funduszu z zachowaniem jego specyfiki, tj. podejścia terytorialnego (wsparcia na poziomie podregionów NUTS 3), ukierunkowania na potrzeby regionów dotkniętych transformacją oraz regionalnego zarządzania. Uważamy, że synergia pomiędzy Polityką Spójności a FST, przy zachowaniu odrębności i komplementarności tych instrumentów, jest kluczowa dla skutecznego wspierania rozwoju regionalnego i łagodzenia skutków transformacji.

W perspektywie finansowej 2021-2027 w sposób zdecentralizowany na poziomie regionalnym dysponowano ok. 44% wszystkich funduszy europejskich przyznanych Polsce. Te 33,5 miliarda euro zaskutkowało, i zaskutkuje w przyszłości, realizacją inwestycji, które mają bezpośredni wpływ na jakość życia mieszkańców. Oznacza to jak dotąd 12220 zrealizowanych projektów (stan na 2024) w poszczególnych miastach i regionach. Decentralizacja, to wartość, która jest niezwykle istotna. Gwarantuje ona zaspokajanie potrzeb najbliższej poziomu ich występowania oraz w pewnym zakresie większą rezyliencję na wpływy polityczne. Dlatego też Zarząd Śląskiego Związku Gmin i Powiatów stanowczo sprzeciwia się planowanej przez Komisję Europejską centralizacji zarządzania funduszami unijnymi w ramach polityki spójności na lata 2028-2034. Uważamy, że w centrum polityki spójności powinny stać silne regiony, które w porozumieniu z władzami lokalnymi najlepiej wiedzą jak skutecznie rozdysponować środki mające na celu rozwój, czy też zwiększanie odporności na kolejne kryzysy z uwzględnieniem wyrównywania nierówności.

Śląski Związek Gmin i Powiatów

Piotr Kuczera
Przewodniczący Związku